

er dog aabenbart, at det, som det her kommer an paa, netop er de sidste Aar, og det er da uimodsigeligt, at de vise en høist betænkkelig Tilbagegang, idet der i de sidste 5 Aar, 1877—81, ikkun folgtes aarlig i Gjennemsnit 142 Gaarde med 663 Tønder Hartkorn, medens der i de nærmest foregaaende 5 Aar, 1872—76, folgtes aarlig i Gjennemsnit 541 Gaarde med 2,831 Tønder Hartkorn, og Tilbagegangen var endda allerede stærkt begyndt i de to sidste af disse Aar, 1875—76, da det aarlige Salg ikkun var 362 Gaarde med 1,757 Tønder Hartkorn. Man har vel søgt at svække Vægten heraf ved at henvide til en tiltagende Ulyst hos Fæsterne til at kjøbe, medens der ikke skulde være nogen Grund for Godsbesidderne til nu mindre end forhen at ville sælge; men der kan dog ikke være Tvivl om, at en saadan Ulyst hos Fæsterne, om den maatte være tilstede, i Reglen kun kunde have sin Grund i, at Salgsvilkaarene vare for høie, og Mindretallet antyder jo ogsaa selv, at der i de sidste Aar hersker Usikkerhed om Landeindommenes virkelige Værdi, saa man dog vel neppe uden videre kan vente, at Salgsplaner, der ere beregnede efter tidligere gunstigere Forhold, nu med Billighed skulde kunne gennemføres. Det turde vel heller ikke ligge saa fjernt, som Mindretallet mener, at finde Grunde til en større Utilbøielighed til Salg fra Godsbesiddernes Side, da den bestaaende Lovgivning utvivlsomt aabner et ikke ringe Spillerum for Tilfidsættelse af Brugernes billige Krav til Fordel for Besidderne, og Værnet derimod væsentlig maa søges i den offentlige Menings, Regjeringens og, om nødvendent, Lovgivningsmagtens Indskriden imod Misbrug, men der i saa Henseende naturligvis til forskjellige Tider kan herske en større

eller mindre Narvaagenhed, en strængere eller slappere Opfattelse af Billighedens Krav. Og det kunde dog vel være forklarligt nok, om flere Godsbesidderne antog, at der for Tiden gjorde sig en for deres formentlige Ret gunstigere Anskuelse gjældende end i tidligere Aar, naar de se hen til, at den Indenrigsminister, der udstedte det bekjendte Circulare af 28de December 1868 (Rigsdagstidenden 1870—71, Tillæg B. Sp. 1713), nu er Conseilspræsident, og at i det Hele de ivrigste Modstandere af Fæsteloven af 9de Marts 1872 nu have Sæde i Kongens Raad. Skulde det være tilfældigt, at Tilbagegangen i de frivillige Salg begyndte i 1875 og især blev paafaldende stor fra 1877?

Det maa i det Hele ikke glemmes, at vor Landbolovgivning, ligesom den tidligere ved Tvang søgte at holde Brugerne ved Fæstegaardene til Fordel for Besidderne, saaledes i det sidste Aarhundrede har paalagt disse store Indskrænkninger i deres Naadighed over Fæstegodset, for at Brugere, naar de vare slittige og sparsomme, ikke alene kunde opfylde de paatagne Forpligtelser uden Næringsforg, men tillige kunde faae en passende Løn for deres Arbejde og Driftskapital og derved forøge deres Formue. Hvor meget der end i denne Henseende er udrettet, have Besidderne det dog endnu i deres Magt ved at forhøie saavel Indfæstningen som de aarlige Afgifter, selv om de tidligere og endnu i 1868—69 paa 3 forskjellige forskjellige Familiegodser søgte Fæsteauktioner ikke skulde blive gjenoptagne, at udsuge Fæstebondestanden paa en aldeles utilbørlig Maade. Udvalget har i denne Henseende forgjæves søgt Oplysninger om de nuværende Fæsteafgifters Størrelse; det har ikke kunnet faae andre end de alt tidligere bekjendte fra Tiden før 1870, og hvor urigtigt det er, naar Mindretallet af dem har villet slutte sig til, at Fæsterne for Tiden sidde under billige Vilkaar, fremgaar allerede deraf, at de kun opløse Fortiden, ikke Nutiden, og det endda kun efter et Gjennemsnitsforhold, som tillader mange Afvi-

bygge paa, hvad der er solgt fra 1850—81, da det er bekjendt, at en ikke ringe Del paa anden Maade end ved Salg er overgaaet til Selveie, f. Ex. ved Inddragning af „den tiende Gaard“, ved Umdeling o. s. v.